

Handläggare: Lisbeth Oulis
Telefon: 08-508 02 340

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården

Remiss från kommunstyrelsen av betänkande från upprättelseutredningen.
(SOU 2011:9) (KS-dnr 001-484/2011)

Förslag till beslut

1. Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.
2. Omedelbar justering.

Olle Johnselius
Stadsdelsdirektör

Sakir Demirel
Verksamhetsområdeschef

Sammanfattning

Bakgrunden till det betänkande som remissen avser är den så kallade Vanvårdsutredningen, som har belyst den vanvård som människor utsatts för i familjehem och på institutioner mellan åren 1920 – 1980. Med anledning av vad som därtills framkommit i Vanvårdsutredningen, beslöt regeringen i januari 2010 att tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag på hur en upprättelseprocess för enskilda, som utsattes för övergrepp och vanvård den sociala barn- och ungdomsvården under perioden 1920-1980, kan utformas. Utredningen antog namnet Upprättelseutredningen. I Upprättelseutredningen beskrivs ett flertal områden som behöver utvecklas och förbättras för barn i samhällsvård.

Förvaltningen kommenterar endast de delar av utredningen som särskilt berör socialtjänstens verksamhet för barn och ungdom. Förvaltningen instämmer i utredningens uppfattning om de brister som finns inom samhällsvårdens olika delar. Förvaltningen är också positiv till utredningens förslag till förbättringar. Av utredningen framgår att många förslag kostnadsberäknats i andra sammanhang, men vilka dessa är och vilka förbättringar som bedöms ligga utanför nuvarande ekonomiska ramar, känner förvaltningen inte till. Förvaltningen kan dock konstatera att flera förslag svårligen kan genomföras med nuvarande resurser. Förvaltningen anser att detta bör klarläggas i överläggningar mellan företrädare för staten och kommunsektorn innan slutgiltig ställning tas till utredningens förslag.

Bilaga:

Sammanfattning av betänkandet Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården (SOU 2011:9).

Remissbehandling

Socialdepartementet har remitterat upprättelseutredningens betänkande Barnen som samhället svek (SOU 2011:9) till ett sjuttiofem remissinstanser. Bland dessa finns statliga myndigheter, domstolar, universitet, kommuner och landsting samt ett antal intresseorganisationer. En av de tjugosex kommuner som beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet är Stockholms stad. Inom staden har kommunstyrelsen remitterat betänkandet till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Östermalm och Rinkeby-Kista samt till socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsledningskontoret för yttrande senast den 20 mars 2011. Förvaltningen har fått uppskov med yttrandet till den 25 mars 2011.

En sammanfattning av betänkandet bifogas. Betänkandet finns att tillgå i sin helhet på regeringens hemsida www.regeringen.se.

Betänkandet Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården

Vanvårdsutredningen

I juni 2006 tillsatte regeringen en utredning för att granska och kartlägga allvarliga övergrepp och vanvård vid institutioner och fosterhem inom den sociala barnvården, den s.k. Vanvårdsutredningen. I januari 2010 lämnade utredningen en rapport om vad som framkommit i de då över 400 genomförda intervjuerna med människor som när de var barn utsattes för vanvård i fosterhem och på institutioner. Vanvårdsutredningen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 30 september 2011.

Upprättelseutredningen - direktiv

Den 18 januari 2010 beslutade regeringen mot bakgrund av det som framkommit i Vanvårdsutredningens rapport att tillsätta ytterligare en utredning. Utredningen fick i uppdrag att lämna förslag på hur en upprättelseprocess för enskilda som utsatts för övergrepp och vanvård i den sociala barn och ungdomsvården under perioden 1920–1980 kan utformas. Utredningen antog namnet Upprättelseutredningen.

Utredningen fick i uppdrag att ta fram förslag till olika åtgärder för att ge de drabbade människorna ett erkännande av det som har hänt. Utöver åtgärder som redan genomförts eller planeras för att förbättra tillsyn och kvalitet i samhällsvården, skulle utredningen också ta ställning till om ytterligare åtgärder behövs. I direktiven ingick vidare att ta ställning till om ekonomisk kompensation är lämplig för de personer som upplevt vanvård och övergrepp och hur en sådan kompensation i så fall kan utformas.

Finansiering av utredningens förslag till åtgärder

Upprättelseutredningen avlämnade sitt betänkande i februari 2011. I avsnittet om konsekvenser av utredningens förslag anges att många pågående utvecklingsinsatser och förslag som utredningen för fram redan har kostnadsberäknats i andra sammanhang. För de förslag till åtgärder som utredningen föreslår och som förvaltningen kommenterar i detta remissvar, menar utredningen att det är rimligt att kommunerna och andra huvudmän finansierar de åtgärder som medför ökade kostnader. Utredningen menar att det samtidigt innebär ett erkännande av tidigare försummelser.

Utredningen föreslår ekonomiskt och kunskapsmässigt stöd till en regionalisering av vissa delar av kommunernas arbete med familjehemsvården.

Åtgärder för att öka säkerheten i samhällsvården

Av utredningen framgår att det pågår och planeras en rad insatser på nationell nivå för att förbättra tillsynen av samhällsvården. Till exempel utvidgas Lex Sarah den 1 juli 2011 till hela socialtjänstens område. Rapporterings- och anmälningsskyldighet kommer även att omfatta personal vid hem för vård eller boende (HVB) samt de statliga ungdomshemmen (SiS-institutionerna). Skyldigheten kommer dock inte att omfatta familjehemmen eftersom dessa inte drivs yrkesmässigt. Socialsekreterare som får kännedom om missförhållanden eller påtagliga risker i familjehem kommer dock att omfattas.

Både Socialstyrelsen, Statens Institutionsstyrelse och Sveriges Kommuner och Landsting har ett antal pågående och planerade aktiviteter för barn och unga i samhällsvård.

Utredningen konstaterar att det pågår ett utvecklingsarbete på nationell nivå för att förbättra samhällsvården för barn och unga. Det saknas dock enligt utredningen en samlad analys av de långsiktiga behoven och en plan för hur dessa ska tillgodoses. Vidare menar utredningen att de flesta av åtgärderna och aktiviteterna inte tar sikte specifikt på säkerheten för barn och unga i samhällsvård. Utredningens förslag till åtgärder bör ses mot denna bakgrund.

Under rubriken "Förvaltningens synpunkter" nedan redovisas upprättelseutredningens överväganden och förslag. I direkt anslutning till respektive avsnitt redovisar förvaltningen sina synpunkter.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tar i det följande i huvudsak endast upp resonemang och förslag i betänkandet som avser åtgärder för att på olika sätt arbeta förebyggande samt att säkerställa att barn och unga ska vara trygga inom samhällsvården.

Förslagen om statlig ekonomisk kompensation för de personer som drabbats av vanvård i samhällsvården utgör en stor del av utredningens överväganden och förslag. Dessa ligger utanför förvaltningens kompetensområde och kommenteras därför inte.

Överväganden och förslag kring åtgärder i upprättelseprocessen

Utredningens förslag:

Kommunerna bör underlätta för människor, som tillbringat viktiga delar av sin barndom i samhällsvård, att hitta sitt aktmaterial samt erbjuda möjlighet att berätta och samtala om sina erfarenheter.

Förvaltningen instämmer i förslaget. Detta bör inte heller försvåras genom att kommunen tar ut en avgift för kopior av aktmaterial.

I *betänkandet* framhålls vikten av att människor, som varit utsatta för olika former av vanvård i samhällsvård också får möjlighet att rekonstruera sin levnadshistoria i dialog med någon med ansvar och kompetens inom socialtjänsten.

Förvaltningen menar att det är angeläget att staden aktivt visar sitt engagemang i frågan genom utåtriktad information om hur staden kan ge sitt stöd till de berörda. En enkel och tydlig modell för hur människor kan komma i kontakt med både professionella och frivilliga organisationer bör utformas för de människor som utsatts för vanvård och övergrepp. Dialogen med socialtjänstens medarbetare bör kunna organiseras på ett samordnat och lättillgängligt sätt för hela staden.

Frivilligorganisationers stöd till samhällsvårdade

Utredningens förslag:

Allmänna Arvsfonden bör, inom ramen för sina stadgar, kunna ta initiativ till en särskild satsning på stöd till människor som finns i samhällsvård eller som helt eller delvis vuxit upp i samhällsvård.

Syftet med utredningens förslag är att ge de berörda personerna en möjlighet att vid behov bryta sin isolering och träffa andra med liknande erfarenheter samt skapa nätverk. Inom nätverken kan de utforma gemensamma aktiviteter men också söka stöd hos varandra eller utanför nätverken. Även personer som har goda erfarenheter av samhällsvården kan behöva sådant nätverk. Som utredningen påpekar har liknande organisationer haft svårt att överleva på sikt. De som vill starta en verksamhet av det slaget kan därför behöva hjälp att bygga upp en sådan organisation.

Socialtjänsten har enligt socialtjänstlagen ansvar för att unga, som varit placerade i familjehem eller på institution får det stöd de behöver för att klara ett självständigt liv med studier, arbete och bostad efter placeringen. Även om den unge kan ha en ordnad tillvaro när kontakten med socialtjänsten avslutas, är det inte ovanligt att handläggare ändå känner oro för hur den unge ska klara vuxenlivet. Forskning visar att dessa unga är mer sårbara för påfrestningar senare i livet.

Förvaltningen anser därför att utredningens förslag är bra och att sådana ideella organisationer eller nätverk skulle kunna fånga upp unga och vuxna och ge adekvat stöd när samhällsvården är över.

Överväganden och förslag om hur säkerheten i samhällsvården kan förbättras

Utredningens förslag:

Regeringen bör initiera ett långsiktigt program för ökad säkerhet inom samhällsvården av barn och unga.

Barnskyddsutredningens förslag att det av lagen ska framgå att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom den sociala barn- och ungdomsvården bör genomföras.

Regeringen bör uppdra åt Socialstyrelsen att kontinuerligt följa omfattningen av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården samt analysera och sprida de erfarenheter som görs.

I den enkätundersökning som utredningen genomfört har endast 21 av 290 kommuner/stadsdelar svarat att de har rutiner eller riktlinjer för att förebygga och upptäcka övergrepp eller annan vanvård av barn och unga i familjehem och HVB.

Förvaltningen tillfrågades i undersökningen om det fanns sådana rutiner eller riktlinjer för arbetet. Förvaltningen hänvisade till stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation för vård i familjehem. Dessa tar upp vilka rutiner som ska gälla om nämnden får kännedom om att förhållandena i ett familjehem är otillfredsställande. De goda exempel på rutiner som utredningen nämner stämmer till största delen överens med stadens riktlinjer för familjehemsvården.

Staden saknar i likhet med övriga kommuner motsvarande riktlinjer för barn som placerats i HVB eller på SiS-institution. Riktlinjerna för handläggning och dokumentation i barn- och ungdomsärenden beskriver hur misstanke om övergrepp mot barn från närstående ska handläggas, men tar inte upp perspektivet att övergrepp mot barnet kan ske på institution. Frågan behandlas inte heller i Socialstyrelsens Allmänna råd eller handböcker.

Förvaltningen anser, eftersom övergrepp som sker inom en institution aktualiserar fler aspekter än de som finns beskrivna i ovan nämnda riktlinjer, att sådana behöver utformas både nationellt och lokalt.

Förvaltningen menar att när handläggning och dokumentation i enlighet med BBIC (Barns Behov i Centrum) är implementerad fullt ut i staden, bör det kunna bidra till att om brister, vanvård och övergrepp förekommer, dessa upptäcks snabbare än med tidigare sätt att utreda. Det är dock viktigt att påpeka att enbart BBIC-strukturen inte är någon garanti för detta, vilket påtalas även i utredningen.

Förvaltningen anser vidare att ansvar och samverkan mellan huvudmän och verksamheter i barnets närmiljö behöver betonas mer i lagstiftning och riktlinjer. För att underlätta övergången till vuxenlivet, vill förvaltningen särskilt understryka vikten av att barn och unga i samhällsvård vid behov får särskilt stöd under sin utbildning. Det är förvaltningens erfarenhet att det i kontakt med skolan ofta uppkommer frågor om det är skolan i placeringskommunen eller i vistelsekommunen som har ansvar för att tillgodose barnets särskilda behov. En annan vanlig fråga brukar gälla huruvida den unga har behov av pedagogiskt stöd som är skolans ansvar eller av socialt stöd som är socialtjänstens ansvar. Av stadens rapport "Barnuppdraget i Stockholms socialtjänst" (BUSS) från 2009 framgår t.ex. att "familjevårdsinspektörerna får förhandla med skolor i andra kommuner, dels om vilka insatser som behövs för den enskilda eleven, dels om kostnadsfördelning mellan kommunerna." Även ansvaret för att ge dessa ungdomar stöd under gymnasietiden är oklart idag.

Samma behov av att klargöra ansvaret finns avseende landstinget. Det är därför angeläget att skola och landsting får ett uttalat ansvar inom sina respektive kompetensområden för dessa barn och ungdomar. Det skulle ge större framgång att i samverkan ge barnen inom samhällsvården det stöd de behöver för att klara av vuxenlivet.

Utredning pekar vidare på behovet av verksamhetsöverskridande lokala risk- och händelseanalyser vid allvarliga försummelser och övergrepp inom samhällsvården.

Förvaltningen menar att ett sådant instrument behövs för att kunna dra viktiga lärdomar som kan bidra till att upptäcka "systemfel" i den egna verksamheten, i samverkan med andra verksamheter och huvudmän. Staden använder en "risk- och väsentlighetsanalys" i verksamhetsplanering, men förvaltningen menar att instrumentet är alltför trubbigt för att svara mot de behov som utredningen pekar på. Förvalt-

ningen anser att sådana särskilda rutiner bör ta sin utgångspunkt i barnets ”livslinje” och i händelser i samband med barnets placering och eventuella omplaceringar som en grund för kunskapsutveckling.

Det är positivt att utredningen anser att socialtjänstens samverkansparter kring barnet, förskola, skola, barnvårdscentral, barn- och ungdomspsykiatri med flera verksamheter ska delta i sådana analyser. Det är förvaltningens erfarenhet att de krav på samverkan som finns inskrivet i lag för alla dessa verksamheter inte är tillräckliga när det handlar om att använda kompetens på rätt sätt samt fördela ansvar och kostnader. Som förvaltningen framfört ovan, skulle samverkan sannolikt underlättas om ovanstående samverkansparter och andra också fick ett uttalat konkret ansvar för barnen inom samhällsvården.

Överväganden och förslag om hur placerade barns och ungas rättigheter kan stärkas

Utredningens förslag:

En översyn av lagstiftningen i syfte att stärka placerade barns och ungas rättigheter under genomförandet av vården bör övervägas.

Det program för ökad säkerhet inom samhällsvården som har föreslagits kan bland annat omfatta stöd för att utveckla etiskt och rättsligt grundade arbetsätt inom institutionsvården.

Förvaltningen är överens med utredningen om att det finns behov av att stärka placerade barns och ungas rättigheter under vårdtiden. Det gäller alla områden som utredningen finner viktiga för att institutionerna ska ha ett etiskt och rättsligt grundat arbetsätt. Arbetet med att öka barnens delaktighet i vården nämns också som särskilt viktigt.

Utredningen betonar betydelsen av en rättssäker dokumentation av vården med tydligt barnperspektiv. Förvaltningen anser att det är mycket viktigt att det finns en rättssäker och tillräckligt omfattande dokumentation både för att vården ska kunna följas över tid oberoende av personalomsättning, men också för att vårdnadshavare och barnet ska kunna ta del av vad socialtjänsten dokumenterar och vilka bedömningar man har gjort.

Emellertid är idag de krav på dokumentation som ställs på socialtjänsten, avseende utredningsarbetet och under verkställigheten av vården, mycket omfattande. I utredningen har konstaterats att socialsekreterare över hela landet lagt märke till att dokumentationskrav och andra administrativa arbetsuppgifter tar alltmer tid från det direkta klientarbetet.

Förvaltningen instämmer i synen på dokumentationens betydelse, men menar att det är ett växande problem att det är ”obalans” i socialsekreterarnas uppdrag när dokumentation och annan administration tar alltför stor del av arbetstiden. Det sociala förändringsarbetet och arbetet för att bygga upp en relation till barnet och barnets nätverk tar tid.

Överväganden och förslag om hur uppföljningen av barn och unga i samhällsvård kan förbättras

Utredningens förslag:

Barnskyddsutredningens förslag om att det ska finnas en av nämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet är angeläget och bör genomföras. Lika angeläget är förslaget om att den särskilt utsedda socialsekreteraren ska besöka barnet i den omfattning som är lämpligt utifrån barnets behov och önskemål, dock minst fyra gånger per år.

Utredningen bedömer att den allra viktigast åtgärden för att öka säkerheten för placerade barn och ungdomar är att förbättra uppföljningen av barnets situation. Som ett led i detta föreslår utredningen att barnet ska ha en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet och att nuvarande bestämmelser om minsta antal besök/uppföljningar två gånger per år utökas till fyra gånger per år.

Förvaltningen har sedan cirka ett år tillbaka successivt organiserat arbetet så att barn, som är placerade i familjehem, har en egen handläggare skild från handläggaren för familjehemmet. Det har genomförts i nya placeringar och för barn där man bedömt det som särskilt angeläget. Det saknas resurser att genomföra för alla barn och i takt med att nya placeringar görs, kommer behovet av resurser att tillta.

Precis som anges i utredningen, anser förvaltningen att det är särskilt angeläget att utifrån BBIC fördjupa uppföljningarna och säkerställa vad kontakten med barnet ska innehålla samt omfattningen av uppföljningarna. Fördjupade, tätare och mer omfattande uppföljningar förutsätter att resurser avsätts.

Utredningen nämner i detta avsnitt också vikten av framförhållning och noggrannhet i rekrytering och upphandling. Det är viktigt med kompetens och noggrannhet vid val av familjehem eller HVB, beredskap för placeringar, referenstagning och samråd med andra kommuner. I fråga om institutionsplaceringar är det viktigt att ta tillvara uppgifter som framkommit vid tillsyn. SKL har utformat en kunskapsbaserad vägledning för upphandling och en modell för uppföljning.

Vidare framförs vikten av att institutioner inte får bli isolerade miljöer. Utredningen förordar därför att samarbetet på övergripande nivå mellan socialtjänsten och de institutioner man anlitar bör utvecklas.

I samband med revision av öppenvården vid förvaltningen, har det framgått att det är oklart var ansvaret ligger för den övergripande uppföljning av kvaliteten på de HVB som upphandlats i staden. Enbart den tillsyn som Socialstyrelsen gör är inte tillräcklig

Förvaltningen anser att den enskilda handläggaren inte har möjlighet att lägga ned det omfattande arbete det innebär att utvärdera en institution i samband med placering. Situationen vid enskilda HVB förändras och handläggarna behöver uppdateras på ett enkelt sätt

Förvaltningen vill understryka behovet av utveckling och stöd vid upphandling och kontinuerlig utvärdering av kvaliteten vid HVB från kommunens sida. Det finns en "risk" att upphandling och ramavtal ger en falsk känsla av säkerhet genom att de upphandlade institutionerna har godkänts. Det finns också områden i regelverket kring upphandling, som kan komma i konflikt med de krav som socialtjänsten vill ställa på de olika HVB som anlitas, t.ex. när det gäller institutionens eller deras anställdas erfarenhet som vårdgivare. Ett annat utvecklingsområde avser ansvaret för

att vid ramavtal avgöra om det föreligger avtalsbrott när socialtjänsten på lokal nivå är missnöjd med en institution.

Handläggare och arbetsledare förväntas idag ha omfattande kompetens om upphandling och de regler och rutiner som ska iakttas. Med detta följer ökade behov av administration både på arbetsledar- och handläggarnivå. Detta påverkar i sin tur andra delar av verksamheten. Det blir därför viktigt att se över hur resurserna används bäst. Förvaltningen menar att det sannolikt krävs att kommunerna behöver avsätta ökade resurser inte bara till kompetensutveckling.

Förvaltningen anser vidare att kraven vid tillståndsgivning för HVB bör skärpas på ett sådant sätt att en hög kvalitet kan säkerställas. Det skulle ge bättre förutsättningar till de upphandlingar kommunerna gör även om kvaliteten måste följas upp under avtalstiden.

Personkontinuiteten är, som utredningen påpekar, viktig för att skapa och upprätthålla relationen till det enskilda barnet. Hög personalomsättning är ett problem som kommer och går över tid i staden. Orsakerna till detta är självklart komplexa och det kan krävas insatser inom många områden för att komma till rätta med problemet. Ett angeläget område som gäller vikten av introduktion, successiv inslussning och kompetensutveckling för socialsekreterare med myndighetsutövning uppmärksammades i Behörighetsutredningen SOU 2010:6.

Utredningen konstaterar att en fungerande kontakt mellan det placerade barnet och dess biologiska föräldrar i vissa fall är den bästa garanten för insyn i en placering. Det är därför viktigt att lyssna på föräldrarnas upplevelser om hur barnet har det. Vidare påpekas att barnets trygghet påverkas av hur samarbetet fungerar mellan de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrarna och att det är viktigt att vid uppföljning av vården att samordna och stärka samarbetet mellan biologiska föräldrar och familjehemsföräldrarna.

Förvaltningen konstaterar att stödet till de biologiska föräldrarna idag faller ”mellan stolarna” inom socialtjänsten. Den biologiska föräldern måste få tydligt besked om vad som förväntas av dem för att en återförening med barnet ska vara möjlig, inom vilken tid och hur de ska få stöd till ett förändringsarbete. Föräldrar, som inte kommer att återförenas med sina barn, behöver också stöd till att vara en bra umgängesförälder till sitt placerade barn. Förvaltningen delar detta problem med övriga staden och andra kommuner. Den funktionsindelning som är vanlig inom socialtjänsten innebär att föräldern visserligen kan få insatser för t.ex. missbruk eller psykisk ohälsa men inget specifikt stöd för att stärka sin föräldraförmåga.

Förvaltningen anser att det är ett viktigt utvecklingsområde att skapa bättre förutsättningar än idag att arbeta aktivt och målmedvetet med rehabiliteringen av och förstärkning av föräldraförmågan hos biologiska föräldrar.

Överväganden och förslag om stöd till utveckling av familjehemsvården

Utredningens förslag:

Det regionala samarbetet bör få stöd, ekonomiskt och kunskapsmässigt, för att utveckla de delar av familjehemsvården, som kräver ett större underlag för att tillräcklig kompetens och kvalitet ska kunna upprätthållas. En långsiktig satsning, baserad på regionalt samarbete, kan exempelvis göras inom ramen för det avtal

mellan regeringen och SKL som benämns Plattformen för arbetet med att utveckla en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

Utredningen konstaterar att familjehemsvården idag prioriteras medvetet före institutionsvården. De barn som placeras i familjehem idag kommer från svårare förhållanden och har ofta en mer komplex problematik och större behov än de barn/ungdomar som placerades tidigare.

Förvaltningen instämmer i den bilden och menar att barnen i familjehemmen och familjehemsföräldrarna själva behöver kompletterande professionellt stöd utöver socialtjänstens stöd för att klara sin uppgift. I stadens BUSS-rapport, som omnämns tidigare, konstateras att trots att barnets fysiska och psykiska hälsotillstånd ska kartläggas inför en placering, så prioriteras inte denna grupp barn inom landstingets barn- och ungdomsmedicin.

Landstingens ansvar för barn med psykiatriska symtom behöver klarläggas. Tillgången till barnpsykiatriskt stöd kan se olika ut i landet, men förvaltningen måste tyvärr konstatera att det ofta är mycket svårt att få adekvata insatser till dessa barn. Socialtjänsten konstaterar att t.ex. att den slutna barnpsykiatriska vården har minskat betydligt. Många barn och ungdomar i familjehem har behov av insatser som endast barnpsykiatrin kan tillgodose. Det gäller både den öppna och den slutna vården.

I ovan nämnda BUSS-rapport gjordes en grov differentiering i sex grupper av de barn som placeras utom hemmet. Differentieringen avser både åldrar och behovsområden hos barnen. Förvaltningen menar att en nationell kartläggning av placerade barns behovsprofiler skulle kunna utgöra underlag i samband med information och rekrytering av familjehem. Den skulle också kunna vara underlag för en långsiktig planering av samhällsvården och ge kunskap om områden där vården behöver förstärkas. Vidare önskar förvaltningen att landstingets ansvar och uppdrag för barn i samhällsvård tydliggörs, så att socialtjänsten vet vad den kan kräva i sin samverkan.

Utredningen hänvisar till att den placerande kommunen ska informera och samråda med den kommun där det tilltänkta familjehemmet ligger. Utredningen konstaterar att det trots detta förekommer att kommuner anlitar familjehem som annan kommun bedömt som olämpligt.

Förvaltningen instämmer i utredningens uppfattning om det orimliga i detta och att säkerheten för att godkänna ett familjehem måste bli bättre. Att det, som utredningen också konstaterar, är svårt att rekrytera familjehem idag bidrar till en ökad konkurrens om familjehemmen mellan kommunerna som inte gynnar en ansvarsfull och säker familjehemsvård.

Utredningens förslag om förstärkt skyldighet till samråd mellan kommunerna är otillräcklig, enligt förvaltningens mening. Förvaltningen menar att det vore bra om kontrollen av familjehem kunde underlättas genom regionala register, som berörda inom myndigheten hade tillgång till. När någon ansöker om att bli familjehem kunde registren snabbt ge svar på om familjehemmet är godkänt sedan tidigare eller inte och vilken/vilka kommuner som gjort utredning och bedömning.

Överväganden och förslag om kvalitetskrav för familjehem och jourhem

Utredningens förslag:

Familjehems- och jourhemsföräldrars lämplighet bör vara noggrant utredd och det bör regleras vad en utredning av familjehem och jourhem ska omfatta. Inför en placering bör utbildning vara ett krav. Frågan om ett särskilt tillstånd för ett enskilt hem som tar emot fler än två barn, som inte är syskon, för stadigvarande eller tillfällig vård och fostran bör utredas.

Förvaltningen anser att stadens riktlinjer för utredning av tilltänkta familjehem på ett bra sätt beskriver vad en sådan utredning ska innehålla, men menar att de kan utvecklas. Förvaltningen är därför positiv till utredningens förslag till nationella bedömningsinstrument för likvärdiga utredningar vid rekrytering av familjehem.

Vid placering utom hemmet ska socialtjänsten alltid först pröva om barnet kan placeras hos anhörig eller annan närstående i barnets nätverk. Detta då svensk och utländsk forskning visar att dessa placeringar kan vara att föredra ur ett livsperspektiv. Erfarenheterna visar dock att det kan vara mycket svåra avvägningar för socialtjänsten att bedöma om ett släktinghem ska godkännas som familjehem. Förvaltningen önskar därför att man på nationell nivå riktar särskild uppmärksamhet på utredning och bedömning vid sådan placering.

Frågan om likvärdighet i familjehemsvården är dock större än så. Utredningen konstaterar t.ex. att behovet av ett ökat statligt engagemang i familjehemsvården efterfrågas allt oftare bland annat av Riksdagens revisorer och i olika statliga utredningar. Det gäller likvärdiga krav på familjehem över hela landet, gränsdragning mellan familjehem och HVB, vad en familjehemsutredning ska innehålla, skyddande faktorer i familjehemsvården, utbildningskrav på familjehem m.m.

Staden har genom åren utvecklat rutiner och arbetssätt när det gäller utredning av familjehem, utbildning och rekrytering mm. Förvaltningen anser trots detta att det vore mycket värdefullt om kraven på familjehem var likvärdiga över landet. Eftersom placering i familjevård prioriteras före institutionsvård idag, är det också viktigt att samhällsvården blir en angelägenhet för staten.

Med utgångspunkt från barnens ofta mycket komplexa behov, de krav som ställs på familjehemmen idag och de ibland mycket små skillnaderna mellan ett familjehem och ett HVB, menar förvaltningen att precis som för HVB kunde särskilt tillstånd för familjehem, som tar emot vissa målgrupper av barn, vara en "lösning".

Överväganden och förslag om utökad kontroll av privat konsulentstödd familjehemsvård

Utredningens förslag:

Den konsulentstödda verksamheten i sin helhet, dvs. även den del som rör stöd och handledning till familjehemmen, bör omfattas av det särskilda tillstånd som Barnskyddsutredningen har föreslagit.

Utredningen konstaterar att samhällets kontroll av kvalitet och säkerhet inom den snabbt växande privata familjehemsvården är otillräcklig och att roll- och ansvarsfördelning i förhållande till socialnämnden är otydlig.

I utredningen framförs också önskemål om att Socialstyrelsen i sitt arbete tydliggör socialnämndens ansvar vid anlitan av privata verksamheter för familjehemsplacering. Det finns exempel i landet som visar att dessa familjehem uppfattar att de arbetar

på uppdrag av den konsulentstödda verksamheten och inte i första hand på uppdrag av den placerande kommunen. Detta innebär att konsulenternas kompetens och bedömningar får stor påverkan på de barn och ungdomar det gäller.

Förvaltningen har egna erfarenheter av den problematik utredningen tar upp om de konsulentstödda familjehemmen och stödjer utredningens förslag. Förvaltningen vill därutöver betona behovet av att placeringskommunens myndighetsansvar för beslut och uppföljning av de familjehem, som är knutna till de konsulentstödda verksamheterna, tydliggörs.

Sammanfattande synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens uppfattning om de brister som finns inom samhällsvårdens olika delar. Förvaltningen är också positiv till utredningens förslag till förbättringar. Av utredningen framgår att många förslag kostnadsberäknats i andra sammanhang, men vilka dessa är och vilka förbättringar som bedöms ligga utanför nuvarande ekonomiska ramar, känner förvaltningen inte till. Förvaltningen kan dock konstatera att flera förslag svårligen kan genomföras med nuvarande resurser. Förvaltningen anser att detta bör klarläggas i överläggningar mellan företrädare för staten och kommunsektorn innan slutgiltig ställning tas till utredningens förslag.
